

Delodajalci in gospodarji si iščejo mnogokrat delavcev in poslov z anoncami po časnikih. Kdor si na ta način ne pridobi dela in službe, oziroma delavcev in poslov, obrne se na zakotne in koncesijonirane posredovalnice, ali na taka društva, ki posredujejo delo in službe. Tudi po prenočiščih se iščejo delavci in posli.

Največje zlo so zakotne posredovalnice, katerih je v Ljubljani najmanj 15. Te posredovalnice posredujejo navadno službe poslom, kateri njim morajo plačati visoko posredovalno pristojbino. Tudi na drugi način izkoriščajo zakotne posredovalnice posle. Navadno prevzamejo posredovalci tudi delavce in posle v stanovanje in na hrano, morajo ti dobro plačati.

Tudi koncesijonirane posredovalnice pobirajo visoke posredovalne pristojbine in to od delodajalcev in gospodarjev, in od delavcev in poslov. Navadno znaša vpisnina 30 kr. in posredovalna pristojbina 50 kr. do 5 gld. in še tudi več.

Potrebno je, da se tudi v Ljubljani odpravijo ti nedostatki pri posredovanju dela in služeb in da se uničijo posredovalnice, ki izkoriščajo delavce in posle. To se pa more zgoditi le z vstanovitvijo posebno mestne posredovalnice.

Mestna posredovalnica za delo in službe v Ljubljani, vstanovljena po vzoru mestnih posredovalnic v Švici in v Nemčiji, bila bi dobrodelna in koristna naprava za delavce in posle in ni dvoma, da bi dobro vspevala. Posebno koristna bi bila taka posredovalnica za ženske posle in gospodinje, katere se morajo sedaj posluževati zasebnih posredovalnic. Nekateri obrti, kateri imajo že sedaj po zadrugah in strokovnih društvih vrejeno posredovanje dela, se sicer v začetku ne bodo posluževali posredovalnice ali ko bodo videli vspeh, se bodo tudi ti obrti na njo obrnili.

Mestna posredovalnica imela bi še tudi druge koristi. Nedostatki, ki so sedaj združeni s popraševanjem za delom in z zasebnimi posredovalnicami, bi se lažje odstranili. Popraševanje za delom po hišah je večinoma le beračenje in postopanje. Oblastva ne morejo sedaj dovolj strogo postopati proti, takim včasih jako nadležnim beračem in postopačem, ker je težko ločiti, kdo je postopač in berač, in kdo le prosi, ker ne more dobiti dela. Ko bode mesto imelo svojo posredovalnico, bodo se tisti postopači in berači, ki so še sposobni za delo, lahko odgnali od hiše in se njim bode nakazalo delo, če ne drugod, pa pri mestnih podjetjih in le v slučaju, da se njim ne bode moglo dati dela, dala se njim bode podpora. Tako se bodejo podpirale osebe, ki so v resnici podpore potrebne. Z mestno posredovalnico za delo in službe bo se sčasoma dalo tudi združiti posredovanje za delavska stanovanja poslov za slučaj, da nimajo službe.

Kako naj bi se v Ljubljani vredila mestna posredovalnica?

Posredovalnica bi se vstanovila in vzdržavala na mestne troške. V pokritje troškov pobirala bi se majhna vpisnina in posredovalna pristojbina po odstotkih od plače

in mezde. Vpisnino bi moral plačati delodajalec in delojemalec; za posredovanja zunaj mesta plačala bi se dvojna posredovalna pristojbina. Posebna pristojbina bi se dvojna plačala, kjer bi se zahtevala poizvedovanja in pojasnila. Ta pristojbina bi morala biti višja, ker bi prevzročila več pisarenja in truda. Večje vrednosti bi seveda bilo, da bi se posredovanje vršilo brezplačno, ali to bi vsaj v začetku, ko bi mestu vsled napravo posredovalnice narasli troški, ne bilo mogoče. Tudi opravičuje pobiranje pristojbine to, da prinaša posredovalnice delodajalcem in delojomalcem koristi.

Troški za vzdrževanje mestne posredovalnice bi ne bili veliki, ker bi v začetku ne bilo potreba namestiti posebnega uradnika.

Eventualni prebitki pri dohodkih posredovalnice bi se naj vporabljali za naprave v korist delavcem in je za napravo zavetišče za delavce iz posle.

Višje nadzorstvo nad posredovalnico bi imel občinski svet, ki bi tudi izmed delodajalcev in gospodarjev in izmed delavcev in poslov imenoval 12 zastopnikov in 12 namestnikov v posebno nadzorno odbor. V nadzornem odboru bi morali biti zastopani delodajalci in gospodarji, delavci in posli, ker bi le v tem slučaju uživala posredovalnica splošno zaupanje in bi se obče porabljala.

Taka mestna posredovalnica za delo in službe v Ljubljani bila bi prva v Avstriji in ni dvoma, da si bodo kmalu še tudi druga avstrijska mesta vstanovila svoje posredovalnice. Več, ko bode takih posredovalnic, večje koristi bodo imele za delodajalce in delavce in posle in druge služabnike.

Mlekarstvo na Tolminskem.

Letos je po naročilu vis. c. kr. ministerstva za poljedelstvo zopet obhodil gorske mlekarne in planšarnice c. kr. mlekarski nadzornik gospod Vincencij Charousek in je o svojih poizvedbah podal naslednje poročilo:

V družbi z gospodom ravnateljem c. kr. semenskega kontrolnega poskuševališča, dr. Božidarom vitezom Weinzierl, sem obhodil: zadružno mlekarnico v Bovecu, planšarnico na pašniku pod Rombonom, zadružne mlekarne na Trnovem, v Kobaridu, v Svinem, planšarnice (stane) Svinanov in Iderčanov na planini Matajur, zadružni mlekarnici na Livku in v Iderskem, planšarnice na Razorju, Kuku in na planini „Lom“ in zadružne mlekarne v Polubinju in Volčah.

Potem sem v družbi gospoda Jakončiča, načelnika vinarskega društva za Brda, obiskal Brda in dornberško stran.

Slednjič sem ogledal obe kmetijski šoli v Gorici in sem se ustavil nekoliko v Ljubljani, kjer sem se o ne-

katerih kmetijskih zadevah razgovarjal s potovalnim učiteljem gospodom Pircem.

Glede mlekarških zadrug v zgornjem delu Primorja doznavam pred vsem, da je misel, skupno izdelavati mleko, rodila lep napredek, ki si še dalje razvija ter navajam, da se je, kakor sem poizvedel, na Št. Viški Gori ustanovila nova mlekarška zadruga, da snujejo v Cirknem in pri Peratih tudi taki zadrugi in slednjič, da na planinskih pašnikih v bovški okolici na 6 krajih skupno izdelujejo ovčje mleko.

Tako planšarnico, v kateri skupno izdelujejo ovčje mleko, smo si opledali na Rombonu.

Naprava in notranja oprava vse je skrajno prvotno, vendar pa je skupno delovanje koristno, da deležniki, kakor smo čuli tam na mestu, zdaj bolje izkoriščajo svoje mleko.

Dasiravno niso izdelki — v obliki trdih hlebov — zaradi nedostatne oprave, kakor bi hilo želeti, moram vendar priznati, da je sirar pohvale vreden, ker zna kot samouk, ki dobiva morda kakih 20 kr. zaslužka na dan, z najpripottejšo opravo izdelovati za kupčijo sposobno blago.

Tu in na drugih krajih sem se prepričal, da ima prebivalstvo posebno veselje do mlekarstva in da je za vsako vzpodbujanje in podporo hvaležno.

O prostorih, opravi in obrtovanji mlekarnic mi je le malo opazk dostaviti temu, kar sem že lani o njih poročal. V dolini so vse mlekarnice razven Bovca in Livka začasa planinske paše ustavile delo.

Na Livku, kjer imajo novo mlekarico, sem našel v kleti in v mlečni shrambi cementni tlak; tudi je bilo videti tu pinjo „Victoria“, torej zopet znamenje napredka.

Gnetila za maslo ni imela razven bovške nobena izmed obiskovanih mlekarnic. Priprave za preiskovanje mleka, vodovoda, hladne kleti, ledenice ni nikoder; centrifugo imajo samo v Bovcu.

Tudi društveni uravnavi manjka zanesljive podlage, to je, primernih pravil, na kojih podlagi bi bilo društvo zabilježeno v zadružni knjigi.

Ker niso torej izpoljeni predpogoji za izdelovanje popolnega blaga, je naravno, da ima pridelano blago to ali oni nedostatek, da torej ni tako, kakoršno bi si moglo trajno prikupiti zanesljive odjemalce. Taka podjetja niso sama na sebi tako močna, da bi se mogla trajno vzdrževati, kakor se navadno vzdržujejo na zakoniti podlagi sloveče zadruge. Na mnogih krajih so tožili, da tlači umetno maslo, katero se v kupčiji širi pod imenom „Margarin“, ceno dobremu, naravnemu maslu.

Žal, da ni pošteno pridelovanje pristnega masla zadostno zavarovano zoper škodljivo konkurencijo, ki mu je v kupčiji dela ponarejeno blago „Margarin“.

Našim mlekarnicam ne ostaja nobena druga pot, nego da spravljajo svoje maslo neposreduje same na trg ter jamčijo pristnost blaga sé svojo tvrdko (firmo).

Dokler bodo oddajale mlekarnice svoje blago pre-kupcem, ni pričakovati, da se stvari obrnejo na bolje. Samo

po vstanovitvi zaveze mlekarških zadrug in skupni oddaji masla nadejati se je uspeha.

Zdaj je mnogo mlekarnic popustilo izdelovanje masla ter izdelujejo rajši tolst sir. S tem so seveda odpravile z dnevnega reda vprašanje oddaji masla.

Nekda se porablja za največji del sira samo kravje mleko; na Razorji pa rabijo v to tudi ovčje mleko. Jaz moram po svojih skušnjah svetovati, naj se v ta namen ne meša kravje mleko z ovčjim.

Ker ima ovčje mleko močan duh in tudi nekak poseben okus, naj bi se vedno posebej izdelavalo.

O tem, kako se opravlja planšarstvo, mi je pripomniti to-le:

Na planini je planšarjem bojevati se z največjimi naravnimi neprelkami, bodisi, kar se tiče prehranjenja živine, bodisi tudi glede obrtovanja z mlekom.

Pravi planinski pašniki, kakoršni so na osrednjih Alpah in z mnogovrstnimi travami obraščenih visokih planotah, so tu silno redki in tudi ne morejo lahko biti, ker je v obče gorovje prestrmo. Pašni prostori, ki so se večidel s tem pridobili, da so se siloma odstranili gozdovi, nimajo sploh goste rašče in ne dajejo toliko piče, da bi se mogla na njih dobro preživeti vsa, na pašo pri-gnana živina.

Sicer pa kaže vse, da imajo živinorejci namero, ki je v gospodarskem oziru zelo napačna, da gonijo prav mnogo živine na planino in da pokončevajo gozde če dalje bolj širijo pašne prostore.

Ker so pašni pogoji nedostatni in nevgodni ima to nevtemeljeno in gospodarstvu škodljivo postopanje nasledek, da živina strada in da jo muči želja na planini, da se zgublja zemlja in da se golijo tla, da se sploh upustošajo hribi; mej tem se pa zanemarjajo travniki v dolini in senožeta po hribih, katera je narava veliko bolj oblagodarila, a čakajo tudi večje posestnikove skrbi, da bi mu z dvojnimi in večkratnim pridelkom hvaležno povrnili trud in stroške.

Planšarsko obrtovanje se bojuje še z večjimi težavami, kakor stradajoča in žejna živina. Ni sence, ni hladnega zraku: Saj ni niti mogoče spirati mlekarškega orodja in mlekarške posode v zadostni množini vode; kako naj bi se tedaj ohranila v mlekarstvu neobhodno potrebna snaga?

Planšarnice so razpostavljene solncu; vsled tega se razkrujejo in osmrjajo organske snovi, odpadki mlekarške obrti, tako da je vse ozračje okoli planšarnic osmrjano in to gotovo ne vgaja niti mleku, niti mlečnim izdelkom.

Tem neprilicnostim bi se odpomoglo samo z napravo vodnjakov, (kapnic), zgradbo močnih poslopji v osojnih legah, z izkopanjem podzemskih kletij itd.

Mlekarnice je ni niti jedne, katero bi mogli drugim priporočati kot uzor in sicer niti z ozirom na zgradbo, niti gledé znotranje oprave.

Ker se prebivalstvo jako vnema za kmetijski napredek, kot sta živinreja in mlekarstvo ob pomanjkanji

drugih kmetijskih obrtov za zgornje Primorsko velike važnosti, bilo bi zares velicega pomena, da se vsaj na enem kraji napravi uzorna društvena mlekarica. Jako prikladno mesto za to bi bilo v spodnjih Volčah pri studencu, kjer je zdaj mala kmečka hiša na prodaj; tu bi bila mlekarica ob cesti, v severni legi, imela bi na razpolaga prav hladno vodo in ker bi se naslanjala na hrib, bi se ji lahko priskrbele hladne porabne kleti.

Ponavljam, da treba mlekaricam zgornjega Primorja: dobre vredbe kot vknjižene (registrovane) zadruge z omejenim poroštvom, in izučeni mlekarjev, resničnih strokovnjakov, kakor so na pr. v Bohinju in v Cerknem, potem bode mlekarstvo kmalu razcvetelo in bo prinašalo vsem dotičnim krajem znaten dobiček, tako da se bo gospodarski položaj prebivalstva bistveno izboljšal.

Priredba polja za napravo travnikov in pašnikov.

Vprašanje o pomnožitvi pridelovanja krme je povsod na dnevnem redu in pri sedanjih razmerah naj bi se vsak kmetovalec podvizal, da premeni pripravi svet v travnike ali vsaj v pašnike. Ker je pa uspeh največ odvisen od pravilne priredbe, bode gotovo marsikateri kmetovalec zadovoljen, če ga opozorimo na neke stvari, katerih natančna izpolnitev je neobhodno potrebna, da se posreči celo podjetje. To je na kratko povedano:

Skrbna in globoka priredba sveta, krepko gnojenje in znatna, primerna setev.

Tam, kjer kulturno stanje sveta ni posebno dobro, naj se začne obdelovanje kmalu, ker je potem do zime dosti časa, svet primerno izboljšati. Polje je še v pozni jeseni globoko preorati, čez zimo pa naj ostanejo brazde odprte: dobro je tudi, če se brazdina globočina z dotičnim strojem zrahlja. Zlasti na veliko korist, katera izhaja pri pridelovanju trave od tod, da se svet globoko zrahlja, je posebno paziti: vsled tega ne upliva suša pozneje na zeli tako, kakor sicer.

Ob sebi je umevno, da je potrebno tudi izdatno gnojenje.

Ker pa nedostaje tudi najboljšemu hlevnemu gnoju zadostna množina fosforjeve kisline, čestokrat tudi kalija in apna, je neobhodno treba, porabiti umetno gnojilo. Paziti je zlasti na taka gnojila, katera ne pospešujejo samo in takoj rast zeli, nego katera tudi več let uplivajo. Taki gnojili sta zlasti Thomasova žindra in kajnit. Teh je dati zemlji v znatni množini, vsaj po 20 do 25 stotov na hektar. Mogoče je pač, da si dotičnemu svetu pomore z naknadnim gnojenjem, ali priporočati je, že iz začetka spraviti v zemljo zadostno množino hranišnih snovij

Najboljše je, če se rečeni gnojili raztrosita, ker se pri poznejšem delovanju dobro pomešata z zemljo in primerno razdelita.

Kar se končno tiče izbere in množine rastlin, ktere se hoče sejati, naj nihče ne varčuje pri množini se-

mena; zeli za krmo se nikdar pregosto ne sejejo; gosta setev ima to prednost, da pokrijejo zeli zemljo popolnoma, vsled česar ne more plevel na dan. Paziti je tudi, da so razne zeli kolikor je sploh mogoče, pomešane, kajti to ima prednost, da se pospešuje rast nekaterih zeli, ako drugi vrsti razmere niso ugodne.

Poučni in zabavni del.

Fox in Pitt.

(Poglavje iz angleške zgodovine.)

(Dalje.)

William Pitt mlajši je bil tretji sin lorda Chatama, katerega je bil kralj Jurij III imenoval grofom in perom. Rodil se je na potovanji svojih starišev po Evropi in sicer na Francoskem dne 28. maja 1759. Pitt je bil telesno jako slaboten ali izvedno nadarjen. Do 14. leta je imel znanega kanonika dr. Wilsona za vzgojitelja, potem pa poznejšega škofa Prettymana. Na vseučilišču v Cambridgu, pri političnih debatah, katere se prirejajo mej dijaki, se je odlikoval tako kot spreten debatêr kakor kot jako omikan politik. Pitt je bil izredno marljiv in je živel jako redno. Ni se udeleževal pijanjčevanj, ampak ves svoj čas vestno porabljal za studije. Le na ta način je bilo možno, da je že v mladih letih ne samo spoznal vso klasiško literaturo, ampak se tudi temeljito izobrazil v zgovini, v pravoslovju in v nacionalni ekonomiji. Pitt je bil prav tako kakor Fox veren sin svoje domovine in jo je ljubil od srca, ne da bi kdaj samo količkaj mislil na svojo korist. A dočim je bil Fox vedno prijazen in ljubeznjiv, dočim je bil z vsem srcem oklenil vse človeštvo, je bil Pitt hladen ko led, nekak Katon. Foxovo genijalnost in obsežno svetovno omiko, Foxovo bogato in najznamenitejše ideje stvarjajočo fantazijo je nadomestoval z jasnostjo in ostroumnostjo in temeljitim poznavanjem svojih strok. Fox je bil fenomenalen govornik, kateri je s sigurno roko znal ubrati vsako struno, Pitt ni nikdar nikogar navdušil, nikdar nikogar razgrel, ali znať je svojega nasprotnika uničiti s svojo treznostjo in sigurnostjo. Fox je bil bolj poetična in filozofična natura, Pitt popolnoma prozajična, matematična, jedino za materijelna vprašanja zanimajoča se natura; Pitt je bil samo in jedino Anglež, Fox pa najprej človek in je zato se tudi kot Anglež daleč nadkrijal Pitta.

Že l. 1781., v starosti 21 let, je bil Pitt izvoljen v angleški parlament in je koj s svojim prvim govorom, kateri je razodel njegovo temeljito in obrezno znanje vseh finančnih zadev, obudil največje senzacijo. Odlikoval se je v parlamentu tako, da je že v starosti 20 let bil imenovan kancelarjem državnega zaklada in v starosti 24 let prvim ministrom velike Britanije.

Pitt ni bil nikdar tako kakor njegov oče, ali kakor njegov nasprotnil Foxa zavzet za napredovanje človeštva, za svobodo in za ljudske pravice, toda v začetku svoje državniške karijere, ko je, po želji svojega očeta, sedel